

HÖGSTA DOMSTOLENS BESLUT

meddelat i Stockholm den 25 maj 2022

Mål nr

Ö 3927-21

PARTER

Klagande

Dödsboet efter RI

Juristen MH

Ombud: Juristen MH

Motpart

Elamos Restaurang Aktiebolag i likvidations konkursbo, 556904-3135

Advokat MS

Konkursförvaltare: Advokat MS

SAKEN

Återvinning i konkurs

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Svea hovrätts beslut 2021-05-27 i mål Ö 13849-20

Dok.Id 232102

HÖGSTA DOMSTOLEN	Postadress	Telefon 08-561 666 00	Expeditionstid
Riddarhustorget 8	Box 2066	Telefax -	08:00–12:00
	103 12 Stockholm	E-post:	13:15–16:00
		hogsta.domstolen@dom.se	
		www.hogstodomstolen.se	

HÖGSTA DOMSTOLENS AVGÖRANDE

Högsta domstolen avslår överklagandet.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

Dödsboet efter RI har yrkat att Högsta domstolen ska undanröja hovrättens beslut och fastställa tingsrättens beslut om avskrivning.

Elamos Restaurang Aktiebolag i likvidations konkursbo har motsatt sig ändring av hovrättens beslut.

SKÄL

Bakgrund

1. RI var styrelseledamot i Elamos Restaurang Aktiebolag, som försattes i konkurs. Före konkursen hade ett belopp om sammanlagt drygt 1,4 miljoner kr betalats ut från bolaget. Konkursboet väckte talan och yrkade att RI skulle betala tillbaka detta belopp. Till stöd för talan åberopades dels bestämmelserna i 4 kap. 5 och 6 §§ konkurslagen om återvinning till konkursbo, dels bestämmelserna i 17 kap. 6 § aktiebolagslagen (2005:551) om återbäringsskyldighet vid olaglig värdeöverföring.
2. Kort efter det att RI hade delgetts stämning och bestritt käromålet avled han. Tingsrätten gav dödsboet möjlighet att träda in i rättegången. Dödsboet avstod från det. Konkursboet begärde då att dödsboet skulle förpliktas att inträda som part i rättegången. Tingsrätten avslog konkursboets begäran och skrev av målet från vidare handläggning.
3. Hovrätten har upphävt tingsrättens beslut, underrättat dödsboet om dess skyldighet att träda in som part i rättegången och återförvisat målet till tingsrätten för vidare handläggning.

Frågan i Högsta domstolen

4. Frågan i Högsta domstolen är om ett dödsbo efter en avliden svarande är skyldigt att, på yrkande från käranden, träda in i en pågående rättegång om återbetalning till ett konkursbo.

Rättsliga utgångspunkter

Ansvaret för en avliden persons skulder

5. Vid dödsfall övergår ansvaret för den dödes skulder på dödsboet genom s.k. universalsuccession (ett övertagande av en annan persons samtliga tillgångar och skulder). Innan dödsboet kan skiftas ska den avlidnes och boets skulder betalas.

6. Från huvudregeln om dödsboets ansvar för den dödes förpliktelser gäller vissa begränsade undantag. Exempelvis är ett dödsbo inte skyldigt att infria en förpliktelse att personligen utföra ett uppdrag (se NJA II 1933 s. 361). I rättspraxis har huvudregeln om dödsboets ansvar däremot tillämpats bl.a. såvitt gäller betalningsförpliktelser enligt ett borgensåtagande ("Den avlidnes borgensförbindelse" NJA 2000 s. 97) respektive en betalningsplan som fastställts i ett beslut om skuldsanering ("Skuldsaneringsgäldenärens död" NJA 2017 s. 405).

Partssuccession i tvistemål

7. I 13 kap. 7 § rättegångsbalken finns bestämmelser om s.k. partsuccession (byte av part) i tvistemål. Om käranden överlåter det som det tvistas om till någon annan, får denne utan ny stämning överta kärandens talan i målet. Om överlåtelsen sker på svarandens sida, får den som har tagit över det som det tvistas om träda in i målet om käranden samtycker till det. I båda fallen gäller att den som har tagit över det som det tvistas om är skyldig att på yrkande av motparten träda in som part i rättegången.

8. Bestämmelserna i 13 kap. 7 § är inte direkt tillämpliga vid universal-succession genom exempelvis dödsfall. I förarbetena uttalades att det inte ansågs nödvändigt med särskilda regler för de fallen (se NJA II 1943 s. 168 f.). Det förutsattes att utgången i stället skulle bestämmas av de särskilda regler som gäller för respektive institut (se Natanael Gärde m.fl., Nya rättegångsbalken, 1949, s. 141).

9. Med undantag för en särskild bestämmelse i 12 kap. 19 § om rättegångsfullmaktens fortsatta giltighet finns det inte heller i övrigt några uttryckliga bestämmelser i rättegångsbalken om de processrättsliga konsekvenserna av att en part avlider under pågående rättegång. Bestämmelsen i 19 § utgår emellertid från förutsättningen att ett dödsbo på något sätt berörs av att den avlidne är part i en rättegång. I den juridiska litteraturen råder det också bred enighet om att den som på grund av dödsfall har tagit över det som det pågår en tvist om kan ha såväl en rätt som en skyldighet att träda in i den pågående rättegången (se bl.a. Per Olof Ekelöf m.fl., Rättegång II, 7 uppl. 2015, s. 180 f., Peter Fitger m.fl., Rättegångsbalken, suppl. 91, oktober 2021, s. 13:62 samt Robert Boman, Några randanmärkingar om litispensens, i Festskrift till Ulla Jakobsson, 1991, s. 44, jfr även beträffande äldre rätt Ernst Kallenberg, Svensk Civilprocess, 2 uppl. 1923, s. 592 f.).

10. Även ändamålsskäl talar med styrka för att det bör finnas möjligheter för en part att få till stånd en fortsatt rättegång, när processföremålet har övergått till ett dödsbo. Intresset av att kunna driva vidare en talan om exempelvis betalningsskyldighet är i princip detsamma när partssuccession på motsidan sker på grund av dödsfall som när det sker på grund av en överlåtelse. I båda fallen tillgodoses fordringsägarens berättigade intresse av att kunna göra sin materiella rätt gällande på bästa sätt och att få sin sak prövad och avgjord, om rättegången kan fullföljas utan att en ny talan behöver väckas. Allmänna processekonomiska intressen talar i samma riktning. En sådan

ordning kan inte anses leda till några beaktansvärda nackdelar med hänvisning till dödsboets rättssäkerhet eller annars innebära några påtagliga risker.

11. Mot denna bakgrund talar övervägande skäl för att de principer om partssuccession som kommer till uttryck i 13 kap. 7 § rättegångsbalken kan tillämpas också i den situationen att den ena parten avlider och tvisteföremålet därmed övergår på dennes dödsbo. Den avlidnes motpart bör således i en sådan situation kunna kräva att dödsboet träder in i målet utan att det behöver väckas en ny talan.

Bedömningen i detta fall

12. I målet gör konkursboet gällande betalningsskyldighet enligt konkurslagens bestämmelser om återvinning i konkurs alternativt enligt aktiebolagslagens bestämmelser om återbäringsskyldighet vid olaglig värdeöverföring. Förpliktelsen är inte av sådan personlig karaktär att den upphörde genom RIs död. Konkursboets fordran gäller därmed numera i förhållande till dödsboet. Av detta följer att dödsboet är skyldigt att på yrkande av konkursboet träda in i målet (jfr p. 11).

13. Överklagandet ska därför avslås.

I avgörandet har deltagit justitieråden Gudmund Toijer, Svante O. Johansson, Stefan Johansson, Cecilia Renfors och Johan Danelius (referent)
Föredragande har varit justitiesekreteraren Malin Falkmer